

Michał Szczyszek

Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Prawnie istotne aspekty interpretacji językoznawczej – przykład 2: zakres znaczeniowy leksemu *zboczeniec* (i czy jest nim homoseksualista?)

1. Wstęp

W artykule przedstawię wyniki analiz filologicznych, które należało przeprowadzić na potrzeby przygotowywanych postępowań sądowych, do których powołuje się językoznawców jako biegłych sądowych¹. Jest to specyficzna rola, w jakiej występują lingwiści. Realizuje się ona na styku lingwistyki (tu zwłaszcza narzędzi analizy, metodologii, źródeł materiałowych) i prawa (tu zwłaszcza w zakresie wykładni prawnych, procedur sądowych, pozycji biegłego w procesie sądowym czy przedsądowym jako instytucji pomocniczej). Z tych względów legilingwistyka, jako nowy dział językoznawstwa stosowanego, rozwijająca się w Polsce od pewnego czasu, nadal wymaga umocowania językoznawczo-prawniczego.

W Europie i na świecie istnieją już instytuty badawcze zajmujące się językoznawstwem kryminalistycznym (sądowym). Bardzo dobrym przykładem na gruncie europejskim jest Aston Institute for Forensic Linguistics², w którym lingwiści i kryminolodzy prowadzą wspólne badania nad różnymi aspektami lingwistyki sądowej (kryminalistycznej, legilingwistyki), budują specjalistyczne korpusy języka angielskiego na potrzeby badań lingwistyczno-kryminalistycznych, rozwijają świadomość językoznawczą wśród kryminologów i prawników oraz opracowują specjalistyczne ekspertyzy językoznawcze na rzecz brytyjskich instytucji sądowych. W Polsce takiej jednostki (nastawionej

1 Pierwszy mój tekst, którym rozpocząłem cykl artykułów dotyczących – sądowo-prawnego – językoznawstwa stosowanego, czy, inaczej mówiąc, lingwistyki na usługach społeczeństwa, to *Prawnie istotne aspekty interpretacji językoznawczej na przykładzie czasownika kontynuować i jego pochodnych – semantyka, użycie, normalizacja* [Szczyszek 2019].

2 Zob. <https://tinyurl.com/dpvhnxfk> [dostęp: 20 września 2020].

na badania z zakresu lingwistyki kryminalistycznej) jeszcze nie ma, a istniejące instytucje zajmujące się kryminologią niekoniecznie w swojej „ofercie” umieszczają działania w zakresie legilingwistyki (wyjątkiem jest Analityks. Instytut Ekspertyz Kryminalistycznych w Poznaniu³). Trzeba mieć świadomość także tego, że publikacji naukowych na temat polonistycznego językoznawstwa sądowego nie ma wiele, choć można wymienić kilkoro badaczy zajmujących się tym zagadnieniem. Należą do nich Małgorzata Gębka-Wolak, Monika Zaško-Zielińska, Jolanta Piwowar, Jadwiga Stawnicka, Krzysztof Kredens, Jarosław Liberek⁴; warto jeszcze wspomnieć nieco wcześniejsze prace Antoniego Felusia czy Brunona Hołysta⁵.

Niniejszym przyczynkiem staram się zwrócić uwagę na działalność językoznawców będących biegłymi sądowymi, czyli na stosowany aspekt lingwistyki – w obszarze prawa, kryminologii. Chcę pokazać swoistość pracy językoznawcy wykonującego opinie na potrzeby polskich organów ścigania czy stron postępowania sądowego. Skupię się na językoznawczej stronie zagadnienia (kwestie umocowania prawnego biegłych zostawiając w tym miejscu na boku), tj. na wymogach dostosowania opinii językoznawczej do potrzeb (i możliwości) organów zamawiających ekspertyzę lingwistyczną. Trzeba bowiem, stosując maksymy kooperacji językowej Paula Grice’a [1977: 85–99], zwłaszcza maksymę sposobu, dokonać swoistej wykładni analizy językowej. Trzeba więc uwzględniać z jednej strony rzetelne badania językoznawcze (oparte na odpowiednim materiale językowym zbadanym stosownymi metodami lingwistycznymi), a z drugiej strony – oczekiwania organów sądowych np. co do jednoznaczności opinii (jednoznaczności rozumianej procesowo). Co więcej – trzeba się niekiedy zmierzyć z oczekiwaniami społecznymi; aspekt społecznego odbioru, zwłaszcza w wypadku „głośnych” spraw, jest niebagatelnym czynnikiem, któremu biegły sądowy z zakresu językoznawstwa nie powinien ulegać, stosując rzetelnie narzędzia analizy lingwistycznej do materiałów dowodowych.

Swoistym exemplum w niniejszym artykule jest sprawa sądowa, na potrzeby której sporządzono ekspertyzę lingwistyczną. Materiałowym punktem wyjścia są publiczne wypowiedzi jednej ze znanych osób. Powiedziała ona w wywiadzie telewizyjnym: „Jeżeli premier Irlandii obnosi się ze swoją dziwną orientacją, deklaruje w mediach, że ma partnera homoseksualnego,

3 Zob. <http://www.analityks.com.pl/> [dostęp: 20 września 2020].

4 Podaję tu – w wyborze – prace tych badaczy: Zaško-Zielińska, Kredens, red. 2019: 384–421; Gębka-Wolak 2017: 9–29; Kredens 2005, 2016; Liberek 2012: 97–104; Piwowar 2017; Stawnicka 2015: 40–42.

5 Podaję tu – w wyborze – prace tych badaczy: Feluś 1979, 2011; Hołyst 2000, 2011.

jeżeli jest to przyjmowane, jako normalne, to dla mnie jest potworne, że taki kraj określa się mianem katolickiego”. Ponadto osoba ta do pytania redaktor programu: „Mówi Pani, że jeśli ktoś jest homoseksualny to jest zbrodnicem?” odpowiedziała: „jest zbrodniczy” i odpowiedziała twierdząco: „tak, tak”. W tej konkretnej sprawie należało przygotować językoznawcze odpowiedzi na dwa pytania zadane lingwiście w trakcie postępowania sądowego. Chodziło o:

- a) przeprowadzenie analizy językoznawczej w zakresie struktury znaczeniowej wyrazów wykazujących pokrewieństwo leksykalne i semantyczne: *zbrodniczenie, zbrodniczeniec, zbrodniczy*;
- b) odpowiedź na pytanie – w związku z użyciem wyrazów wykazujących pokrewieństwo leksykalne i semantyczne: *zbrodniczenie, zbrodniczeniec, zbrodniczy* – czy i ewentualnie w jaki sposób można wyrazić dezaprobatę w inny, delikatniejszy sposób; czyli wskazanie synonimów i/lub eufemizmów wyrazów wykazujących pokrewieństwo leksykalne i semantyczne: *zbrodniczenie, zbrodniczeniec, zbrodniczy*.

Procedura przygotowywania tych odpowiedzi wymaga określenia poziomu wykładni prawnej zastosowanej w ekspertyzie czy opinii sądowej. Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem dla sądu (i stron postępowania) jest stwierdzenie, że wszystkie analizy i interpretacje są przeprowadzane metodami filologicznymi, z uwzględnieniem współczesnego stanu polskiego języka ogólnego, czyli tego kodu komunikacyjnego, który w niektórych opracowaniach prawniczych bywa nazywany językiem powszechnym⁶. Język ogólny rozumiany jest tu tradycyjnie, zgodnie z koncepcją Zenona Klemensiewicza, a więc jest traktowany jako narzędzie komunikacyjne, jako taka odmiana kulturalna języka narodowego, która, w przeciwieństwie do wszystkich odmian regionalnych i środowiskowych, jest upowszechniana przez szkołę, administrację, literaturę i prasę i służy porozumiewaniu się we wszystkich dziedzinach wszystkich członków narodu, bez względu na płeć, wiek, zawód, pochodzenie społeczne i terytorialne [zob. Klemensiewicz 1956]. Na potrzeby językoznawczej analizy i interpretacji analizowanych tekstów lub aktów prawnych funkcjonujących na terytorium Polski odwołać się zatem należy do pojęcia wykładni językowej⁷

6 Termin *język powszechny* pojawia się m. in. w: Zieliński 1972; Wronkowska, Zieliński 2004; Malinowski 2006; Choduń 2007.

7 „Wykładnia językowa (językowo-logiczna) polega na dokonywaniu interpretacji przepisów prawnych przy wykorzystaniu reguł znaczeniowych (semantycznych) i konstrukcyjnych (syntaktycznych, stylistycznych) języka prawnego i naturalnego, a także na zastosowaniu reguł prawnego myślenia (logiki formalnej) i specyficznych reguł logiki prawniczej (*quasi*-logicznych)” [Stawecki, Winczorek 2003: 171].

(częściowo) oraz pojęcia wykładni literalnej⁸. W analizach zapisów znajdujących się w aktach prawnych należy także przywoływać domniemanie języka potocznego⁹ – w sytuacjach, gdy analizą językoznawczą trzeba wesprzeć, uzasadnić analizy innego rodzaju (w tym analizy prawne) lub wypełnić pozostające po nich luki interpretacyjne i gdy należy się odwołać do właściwości języka naturalnego, czyli polskiego języka powszechnego, aby uzasadnić lub uzupełnić wnioski uzyskane na podstawie innych rodzajów analiz.

2. Analiza materiału

Pokrótkę przedstawię poniżej procedurę analityczną i wnioski wynikające z analizy językowego materiału dowodowego.

2.1. Analiza językoznawcza struktury znaczeniowej wyrazów: *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony*

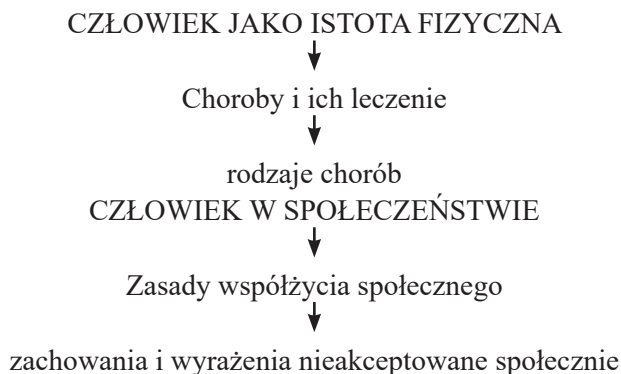
Na potrzeby opinii sądowych należy wszelkie rozważania oprzeć na danych leksykograficznych, korpusowych (co jest oczywiste dla językoznawcy). Z tych powodów zawsze trzeba odwoływać się do powszechnie dostępnych opracowań. Słowniki współczesnej polszczyzny podają następujące znaczenia wyrazu *zboczenie*:

- SJPDor.: znaczenie 1. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘2. odchylenie od normy, nienormalność, anomalia, zwłaszcza w dziedzinie seksualnej’; znaczenia 3. i 4. są nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd;
- SJPSzym.: znaczenie 1. jest terminem wojskowym i jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘2. odchylenie od normy, nienormalność, zwłaszcza w dziedzinie seksualnej, np. homoseksualizm’;
- SPPot: brak;
- PSWP: znaczenie 1. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘2. odchylenie od normy zachowań społecznych, zwłaszcza w sferze realizacji potrzeb seksualnych’; znaczenie 3. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd;

8 „Wykładnia literalna (dosłowna, ścisła) występuje wtedy, gdy spośród różnych znaczeń uzyskanych za pomocą odmiennych rodzajów wykładni, wybierzemy to, które zostało ustalone dzięki zastosowaniu reguł znaczeniowych i konstrukcyjnych języka” [Stawecki, Winczorek 2003: 173].

9 Zakłada się, że „wyrazy i wyrażenia języka tekstów prawnych są w pierwszym rzędzie zarazem wyrazami i wyrażeniami języka potocznego, po drugie, że w pierwszym rzędzie należy zatem ustalać znaczenie wyrazów i wyrażeń języka tekstów prawnych w ich sensie potocznym” [Zieliński 2008: 144].

- SWJP: znaczenie 1. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘2. dewiacja, odchylenie od normy, nienormalność, zwłaszcza w sferze seksualnej’;
- ISJP: znaczenie 1. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘2. zboczenie to zaspokajanie popędu płciowego w sposób odbiegający od przyjętych norm obyczajowych; także: każde zachowanie odbiegające od przyjętych norm’;
- USJP: 1. wyraz książkowy, znaczenie a jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘b. odchylenie od normy, nienormalność, zwłaszcza w sferze seksualnej; dewiacja’; znaczenie 2. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd;
- SPPot.Czesz.: brak;
- SJP: znaczenie 1. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘2. zboczenie to zaspokajanie popędu płciowego w sposób odbiegający od przyjętych norm obyczajowych; także: każde zachowanie odbiegające od przyjętych norm’;
- WSPP: brak;
- WSJPDun.: znaczenie 1. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd; ‘2. dewiacja, odchylenie od normy, nienormalność, zwłaszcza w sferze seksualnej’;
- SJP.pl: ‘1. zaspokajanie popędu płciowego w sposób odbiegający od normy’; znaczenie 2. jest nieistotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd;
- WSJP: ‘odchylenie od normy w zachowaniach człowieka’; słownik ten podaje także najczęstsze połączenia wyrazowe tego leksemu (tzw. kolokacje): *zboczenie zawodowe, płciowe, seksualne; zboczenie na jakims punkcie; choroba i zboczenie* oraz kwalifikację tematyczną tego leksemu:

NKJP: analiza kontekstów gromadzonych w NKJP dowodzi, że w użyciach zarejestrowanych w korpusie ujawnia się znaczenie ‘odstępstwo, odchylenie od czegoś: od normy (zwłaszcza społecznej, szczególnie w zakresie seksualności) lub od drogi czy toru poruszania się’, a dokładniej – najczęściej pojawia się znaczenie ‘odstępstwo, odchylenie od normy społecznej, zwłaszcza w zakresie seksualności człowieka’. Widać to w przykładach: „[...] homoseksualizm, hermafrodytyzm i wszelkiego rodzaju **zboczenia**”; „Są to nałogi: niszczące, jak na przykład hazard, **zboczenia**, alkohol, narkotyki, i łagodne – na przykład wszelkiego rodzaju [...]”. Niekiedy w związku z tak wyabstrahowanym znaczeniem ujawnia się kontekstowo zjawisko semantyczne, które polega na tym, że znaczenie to wiązane jest z opinią nadawcy na temat określonych zachowań społecznych, tzn. ujawnia się element znaczeniowy, który można zdefiniować jako ‘w opinii nadawcy doszło do odstępstwa, odchylenia od normy społecznej, zwłaszcza w zakresie seksualności człowieka’ (co widać w przykładach: „[...] ta grozi głównie przy kontaktach homoseksualnych, te zaś są **«zboczeniem»**. W opinii senatora ZChN Edmunda Bilickiego Kapera [...]”; „Kaper miał rację, nazywając homoseksualizm **zboczeniem** – zawtórował Jan Łopuszański ze Zjednoczenia [...]”). Czasem ujawnia się także lekkie nacechowanie pejoratywne tego wyrazu (co widać w przykładzie: „[...] ci nie widzą w homoseksualizmie choroby, nie używają słowa: **zboczenie**, tylko – odmienna orientacja seksualna i przeciwstawiają się [...]”)¹⁰.

Na podstawie powyższych danych (z opracowań notujących słownictwo polskie od połowy XVIII wieku do dziś¹¹) można zrekonstruować strukturę

10 W NKJP pojawiają się także użycia dokumentujące znaczenie ‘zejście z obranej drogi’ (co widać np. w przykładzie: „[...] uzmysłowić wszystkim realnie istniejące zagrożenie (na przykład *zboczenia* ze szlaku), nie odbierając jednak turystom radości obcowania [...]”) oraz ‘zejście z toru ruchu’ (co widać np. w przykładzie: „[...] że nawet silne pole magnetyczne nie zdoła ich zmusić do *zboczenia* z linii prostej. Tor elektronów ujemnych, a więc zwykłych [...]”).

11 Skupiłem się tu na opracowaniach leksykograficznych, z pełną świadomością pominałem korpusy języka polskiego. Powodem tego jest fakt, że dopiero od niedawna badacze polszczyzny dysponują ogromnymi, notującymi po kilka miliardów segmentów korpusami – por. „Monco.pl” (<http://monco.frazeo.pl> [zob. Pęzik 2020: 133–150]; „Odkrywka” [zob. Graliński 2019]); dla sądów jest to okoliczność wymagająca niekiedy dodatkowego uzasadniania, tj. udowadniania zasadności wykorzystania tych nowych narzędzi (zasobów) i ich wiarygodności (a to nie każdy biegły potrafi przeprowadzić). Lingwiści oczywiście doskonale zdają sobie sprawę z tego, że dopiero na tak obszernych danych korpusowych – dodatkowo nieustannie rozwijanych (tego warunku nie spełnia np. zamknięty prawie 10 lat temu projekt NKJP) – można oszacowywać stabilność czy ewentualną ewolucję danej jednostki językowej. W niniejszym artykule i na potrzeby tu zaprezentowanych analiz odwołanie się do danych korpusowych nie wydaje się niezbędne.

semantyczną wyrazu *zboczenie*. Poniżej zapisano dane semantyczne dotyczące jedynie tych elementów znaczeniowych, które są istotne z punktu widzenia pytania postawionego przez sąd (pominięto elementy znaczeniowe wyrazu *zboczenie*, które wiążą się z ‘drogą, torem ruchu’). W analizowanym wyrazie znajdują się następujące semy:

- ‘działalność człowieka’;
- ‘funkcjonowanie społeczne człowieka’;
- ‘norma’;
- ‘norma społeczna’;
- ‘przekroczenie normy społecznej’;
- ‘odchylenie od normy społecznej’;
- ‘norma społeczna w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘przekroczenie normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘opinia nadawcy o przekroczeniu normy społecznej, zwłaszcza w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘opinia nadawcy o odchyleniu od normy społecznej, zwłaszcza w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘pejoratywne, negatywne nacechowanie’.

Na podstawie analizy statystycznej w zakresie danych słownikowych i korpusowych należy sformułować wniosek, że najczęstszym statystycznie, tj. najczęściej się ujawniającym, a zatem najwyraźniejszym semem w strukturze znaczeniowej wyrazu *zboczenie* jest sem ‘odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’. Pozostałe semy mają znacznie niższą częstość występowania, a zatem są mniej wyraziste (choć także istotne, ponieważ budują pełną strukturę znaczeniową analizowanego tu wyrazu).

Podobnie szczegółowe analizy leksykograficzne i leksykalno-semantyczne zostały wykonane dla wyrazu *zboczeniec*. Dały one zestaw składników znaczeniowych tego leksemu:

- ‘człowiek’;
- ‘działalność człowieka’;
- ‘funkcjonowanie społeczne człowieka’;
- ‘norma’;
- ‘norma społeczna’;
- ‘człowiek przekraczający normę społeczną’;
- ‘człowiek, który przejawia odchylenie od normy społecznej’;
- ‘człowiek z potencjalnymi (nieopisanymi medycznie) zaburzeniami (chorobowymi, zapewne psychicznymi) w zakresie społecznego funkcjonowania, zwłaszcza w sferze seksualnej’;

- ‘norma społeczna w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘człowiek przekraczający normę społeczną w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘człowiek, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘opinia nadawcy o człowieku przekraczającym normę społeczną w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘opinia nadawcy o człowieku, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’;
- ‘pejoratywne, negatywne nacechowanie’.

Najwyraźniejszym semem w strukturze znaczeniowej wyrazu *zboczeniec* jest: ‘człowiek, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’. Pozostałe mają znacznie niższą częstość występowania i są mniej istotne.

Taką samą analizę wykonano dla wyrazu *zboczony*. W jej wyniku także udało się ustalić najwyrazistszy składnik znaczeniowy: ‘cecha człowieka, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’.

2.2. Analiza językoznawcza w zakresie synonimów i eufemizmów wyrazów: *zboczenie, zboczeniec, zboczony*

Poniżej zostaną przedstawione wyniki kwerendy leksykograficznej w zakresie synonimów i eufemizmów badanych jednostek: *zboczenie, zboczeniec, zboczony*.

Wyniki kwerendy w zakresie synonimów przedstawiają się następująco (synonimy zapisane pismem jasnym można uznać za neutralne pod względem ekspresji i znaczenia, synonimy pogrubione można uznać za dosadniejsze niż wyrazy analizowane w kontekście pytania postawionego przez sąd, natomiast synonimy podkreślone można uznać za mniej dosadne):

- PSWP: dla wyrazu *zboczenie*: dewiacja; dla wyrazu *zboczeniec*: **dewiant, zboczek**; dla wyrazu *zboczony*: **dewiacyjny, perwersyjny, pornograficzny**;
- ISJP: dla wyrazu *zboczenie*: **dewiacja**; dla wyrazu *zboczeniec*: brak; dla wyrazu *zboczony*: brak;
- USJP: dla wyrazu *zboczenie*: **dewiacja**; dla wyrazu *zboczeniec*: **dewiant**; dla wyrazu *zboczony*: brak;
- SPPot.Czesz.: dla wyrazu *zboczenie*: brak; dla wyrazu *zboczeniec*: **zbociek/zboczek, zbok, zbokol**; dla wyrazu *zboczony*: brak;

- WSJP: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: **zbo**, **dewiant**; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- DSS: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- MSS: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- NSWB: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- PSWB: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- PSWiZB dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- SS: dla wyrazu *zбочzenie*: nieprawidłowość, zaburzenie, aberracja, odchylenie, odchyłka, anomalia, inwersja, dewiacja, skrzywienie, nie-normalność, dziwactwo, cudactwo, dziwaczność, nieprzystosowanie, degeneracja, zwyrodnienie, wynaturzenie, homoseksualizm, lesbijstwo, pederastia, **pedalstwo**, pedofilia, erotomania, ekshibicjonizm, obnażanie się, perwersja, perwersyjność, sadyzm, sadomasochizm; dla wyrazu *zбочzeniec*: dewiant, ekshibicjonista, fetyszysta, pedofil, sodomita, nekrofil, sodomita, transwestyta, biseks, obojnak, hermafrodyta, homoseksualista, pederasta, gej, **pedał**, **pedzio**, **ciota**, lesbijka, **lesba**; dla wyrazu *zбочzony*: nienormalny, anormalny, zwichnięty, skrzywiony, zaburzony, pomyłony, obłąkany, niepoczytalny, zbzikowany, **psychiczny**, świrowaty, świrnięty, ześwirowany, uśmiechnięty, szajbnięty, szurnięty, puknięty, stuknięty, kopnięty, walnięty, trzaśnięty, rąbnięty, jebnięty, pierdolnięty, porypany, pokićkany, popaprany, porąbany, pojebany, popieprzony, popierdolony, przygłupiasty, postrzelony, narwany, bzikowaty, nienaturalny, perwersyjny, przerafinowany, nawiedzony;
- SSiA: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- SSP: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- SWB: dla wyrazu *zбочzenie*: **degeneracja**, **wynaturzenie**; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: **zdegenerowany**, **zwyrodniały**, wypaczony, wynaturzony, zdemoralizowany;
- SWB PWN: dla wyrazu *zбочzenie*: dewiacja; dla wyrazu *zбочzeniec*: dewiant; dla wyrazu *zбочzony*: dewiacyjny;

- WSWB: dla wyrazu *zбочzenie*: dewiacja; dla wyrazu *zбочzeniec*: dewiant; dla wyrazu *zбочzony*: dewiacyjny;
- Synonimy.pl: dla wyrazu *zбочzenie*: **dewiacja, zaburzenie**, aberracja, odchylenie, nienormalność, **patologia, zwyrodnienie, wynaturzenie**, anomalia, **perwersja, skrzywienie**, zwichnięcie, **odchylka**; dla wyrazu *zбочzeniec*: **dewiant, psychopata, degenerat, maniak**; dla wyrazu *zбочzony*: nienormalny, aberracyjny, **dewiacyjny**, nietypowy, atypowy, nienaturalny, **patologiczny, paranoiczny, paranooidalny, psychopatyczny, zaburzony, perwersyjny**.

Wyniki kwerendy w zakresie eufemizmów:

- SA: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- SEP: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak;
- SP: dla wyrazu *zбочzenie*: brak; dla wyrazu *zбочzeniec*: brak; dla wyrazu *zбочzony*: brak.

Na podstawie kwerendy leksykograficznej w zakresie synonimów wyrazów *zбочzenie*, *zбочzeniec*, *zбочzony* można sformułować następujący wniosek: we współczesnej polszczyźnie występują synonimy o neutralnym nacechowaniu semantyczno-emocjonalnym lub synonimy, które wyrażają znacznie mocniejszą ekspresję (tych jest wyraźna przewaga) niż badane wyrazy (*zбочzenie*, *zбочzeniec*, *zбочzony*). Dodać należy, że wynotowane ze słowników synonimy neutralne mają szersze znaczenie (szerszy zakres znaczeniowy) niż weryfikowane leksemy, a zatem są synonimami wyższego rzędu (tzw. hiperonimami), por. np. NIEREGULARNOŚĆ (najwyższy hiperonim, czyli synonim wyrazu *zбочzenie* o najszerszym zakresie znaczeniowym i/lub nieco odmiennym zakresie znaczeniowym) czy NIEPRAWIDŁOWOŚĆ (hiperonim niższego rzędu niż NIEREGULARNOŚĆ, ale wyższego rzędu względem analizowanych słów, tu: względem wyrazu *zбочzenie*). Bardzo rzadko, na zasadach wyjątku, pojawiają się synonimy o mniejszej ekspresji niż badane jednostki leksykalne.

Na uwagę zasługuje fakt, że przynajmniej jeden ze słowników synonimów [SS] jako synonimy wyrazu *zбочzenie* zanotował następującą sekwencję leksykalną: *homoseksualizm, lesbijstwo, pederastia, pedastwo, pedofilia, erotomania, ekshibicjonizm, obnażanie się*, dla wyrazu *zбочzeniec*: *dewiant, ekshibicjonista, fetyszysta, pedofil, sodomita, nekrofil, sodomita, transwestyta, biseks, obojnak, hermafrodyta, homoseksualista, pederasta, gej, pedał, pedzio, ciota, lesbijka, lesba*.

Z kolei na podstawie kwerendy leksykograficznej w zakresie eufemizmów wyrazów *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony* można sformułować następujący wniosek: we współczesnej polszczyźnie nie występują żadne eufemizmy dla tych wyrazów; dokładniej – żaden ze słowników eufemizmów, wyrażeń omownych, a także słowników polszczyzny ogólnej nie odnotował eufemizmu omawianych tu wyrazów *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony*.

Można zatem sformułować wniosek ogólniejszy: trudno we współczesnej polszczyźnie znaleźć wrażenie eufemistyczne czy synonimiczne, za pomocą którego można by było wyrazić w sposób delikatniejszy treści związane z analizowanymi tu wyrazami: *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony*. Zastępniki synonimiczne są albo bardziej dosadne, albo – jeśli neutralne – o szerszym zakresie znaczeniowym, będąc synonimami wyższego rzędu. Innymi słowy, wydaje się, że trudne, bardzo trudne czy wręcz niemożliwe jest skonstruowanie wypowiedzi czy opinii nadawcy o zjawiskach wyrażanych językowo za pomocą leksemów *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony* z użyciem innych określeń – eufemizmów czy synonimów. Struktura znaczeniowa analizowanych tu wyrazów *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony*, w której funkcjonuje m.in. sem ‘opinia’ (por. wyżej) w połączeniu z innymi elementami znaczeniowymi (zwłaszcza z semem wyodrębnionym jako najważniejszy ‘odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’ – też por. wyżej), ma taką właściwość semantyczną, że niełatwo można ją wyrazić za pomocą innych środków językowych niż wyrazy *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony*. Sformułowanie opinii (wiążącej się z semantyką wyrazów *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony*) za pomocą neutralnych środków językowych mogłoby narazić nadawcę na niezrozumienie bądź wyrażenie opinii nieadekwatnej do tematu dyskursu ze względu na fakt, że synonimy neutralne leksemów *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony* mają nieco odmienny zakres semantyczny, tj. ogólniejszy. Dosadniejsze synonimy badanych tu wyrazów również nie byłyby pomocne z oczywistych powodów: ze względu na swoją mocniejszą ekspresję niż badane jednostki językowe. Natomiast nieliczne synonimy mniej nacechowane ekspresywnie mają wydźwięk raczej nieco żartobliwy.

3. Wnioski

Na postawie powyższych wywodów można sformułować wnioski końcowe.

Na pierwsze pytanie, dotyczące przeprowadzenia analizy językoznawczej w zakresie struktury znaczeniowej wyrazów wykazujących pokrewieństwo leksykalne i semantyczne: *zboczenie*, *zboczeniec*, *zboczony*, można odpowiedzieć następująco: z filologicznego, językoznawczego punktu widzenia, a więc

na poziomie wykładni językowej czy wykładni literalnej, korzystając z teorii i metodologii językoznawstwa polonistycznego, należy stwierdzić, że:

- a) w wyrazie *zboczenie* najwyraźniejszy jest sem ‘odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’;
- b) w wyrazie *zboczeniec* najwyraźniejszy jest sem ‘człowiek, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’;
- c) w wyrazie *zбочzony* najwyraźniejszy jest sem ‘cecha człowieka, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’.

Ponadto należy stwierdzić, że we wszystkich badanych tu wyrazach ujawnia się rzadko, bądź bardzo rzadko, element znaczeniowy ‘opinia’ (por. ‘opinia nadawcy o odchyleniu od normy społecznej, zwłaszcza w zakresie seksualności człowieka’ – element znaczeniowy obecny w wyrazie *zboczenie*, ‘opinia nadawcy o człowieku, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’ – element znaczeniowy obecny w wyrazie *zboczeniec*, ‘opinia nadawcy o cesze człowieka, który przejawia odchylenie od normy społecznej w zakresie seksualności człowieka’ – element znaczeniowy obecny w wyrazie *zбочzony*) oraz nacechowanie ‘pejoratywne, negatywne’. Nacechowanie to wynika z faktu, że niekiedy badane leksemy mają charakter potoczny, tzn. w niektórych słownikach współczesnej polszczyzny opatrzone są kwalifikatorem: wyraz potoczny (*nota bene* słowniki polszczyzny potocznej – SPPot. oraz SPPot.Czesz. – omawianych tu słów nie notują). Zostało to dowodnie ukazane w powyższych szczegółowych analizach jednostek leksykalnych *zboczenie*, *zboczeniec*, *zбочzony*.

Można zatem zrekonstruować określony „profil kognitywny” (poznawczy, kategoryzacyjny) pojęcia wyrażanego wyrazami *zboczenie*, *zboczeniec*, *zбочzony*, tj. zrekonstruować sposób kategoryzowania tych zjawisk pozajęzykowych, ukazać językowy obraz fragmentu rzeczywistości pozajęzykowej nazywanej, opisywanej za pomocą wyrazów *zboczenie*, *zboczeniec*, *zбочzony* [por. Bartmiński 2006; Wierzbicka 1971: 179–183, 2007]. Zatem profilowanie (kategoryzacja) tego fragmentu rzeczywistości pozajęzykowej, tj. profilowanie pojęć wyrażanych wyrazami *zboczenie*, *zboczeniec*, *zбочzony*, we współczesnej polszczyźnie ma kształt następujący: opisuje się w ten sposób nieakceptowane zachowania społeczne, zwłaszcza w zakresie seksualności człowieka, oraz osoby i cechy takich osób, które przejawiają takie nieakceptowane zachowania społeczne, zwłaszcza w zakresie seksualności człowieka; te nieakceptowane zachowania seksualne uznawane są za odchylenie od przyjętej społecznie

normy w zakresie seksualności; niekiedy pojawia się – na peryferiach tego profilowania – element znaczeniowy ‘opinia (nadawcy)’.

Na drugie pytanie – czy i ewentualnie w jaki sposób można wyrazić dezaprobatę w inny, delikatniejszy sposób, za pomocą jakich synonimów i/lub eufemizmów wykazujących pokrewieństwo leksykalne i semantyczne z wyrazami *zбочzenie*, *zбочzeniec*, *zбочzony* – można odpowiedzieć następująco: trudno we współczesnej polszczyźnie znaleźć wyrażenie eufemistyczne czy synonimiczne, za pomocą którego można by było wyrazić w sposób delikatniejszy treści związane z badanymi tu wyrazami *zбочzenie*, *zбочzeniec*, *zбочzony* – o czym pisałem powyżej.

Jak więc widać, udało się na podstawie rzetelnie przeprowadzonych analiz semantycznych, leksykalnych, leksykograficznych uzyskać językoznawczą precyzję i dość daleko idącą jednoznaczność wnioskowania (w kategoriach prawno-procesowych). Ograniczenie zakresu badania – do dwóch jedynie aspektów: semantyczno-leksykalnego i leksykograficznego – wynikało ze „zlecenia”, tj. z tzw. tezy dowodowej, od której biegły, nawet w zakresie językoznawstwa, nie ma prawa odstąpić ani której nie powinien przekroczyć (przekroczenie tezy dowodowej może skutkować sankcjami prawnymi dla biegłego). W omawianej tu procedurze sądowej warto by zwrócić uwagę na jeszcze inne aspekty językoznawcze wyjściowej sytuacji komunikacyjnej, jak np. pragmatyka językowa (z wykorzystaniem mechanizmów perswazji, manipulacji, presupozycji itp.), sama sytuacja komunikacyjna (wywiad telewizyjny, w którym niektóre osoby życia publicznego starają się zwrócić uwagę na siebie, formułując niekiedy dość „twarde” sądy albo nie kontrolując danej sytuacji komunikacyjnej), ekspresja i emocje ujawniające się w związku z sytuacją komunikacyjną i tematem dyskursu, stanowisko autora kwestionowanej wypowiedzi wobec tematu itp., socjolingwistyczne aspekty funkcjonowania człowieka pochodzącego z różnych środowisk językowych w specyficznej, niekoniernie naturalnej dla siebie sytuacji komunikacyjnej (wywiad telewizyjny) itp. Są to te aspekty potencjalnej analizy językoznawczej (językoznawczo-komunikologicznej), które w rzetelnej pracy lingwistycznej warto by, a nawet należałoby, uwzględnić w badaniu. Jednakże narzucone tezą dowodową potencjalne (ale nie zawsze występujące!) ograniczenia nakładają na biegłego sądowego z zakresu językoznawstwa określony tryb postępowania badawczego i wyznaczają określone i stosowne kroki badawcze – muszą one być, co oczywiste, zgodne z teoriami i metodologiami językoznawstwa. Te kroki badawcze, które należy przedsięwziąć w celu jasnego formułowania wniosków z analiz językoznawczych, muszą uwzględniać także potrzeby pro-

cesowe (jednoznaczność prawno-procesową), a także oczekiwania organów sądowych i stron postępowania co do precyzji badawczej rozumianej często w kategoriach potocznych, a nie naukowych (w nauce nierzadko występuje wariantywność materiałowa czy nawet teoriopoznawcza, metodologiczna). Całe to działanie znajduje odzwierciedlenie w konkluzji opinii dla sądu, czyli we wnioskach danej opinii. Mamy więc do czynienia z problemem przekładalności wyników badawczych jednej z dziedzin wiedzy (dyscyplin naukowych) – tu: językoznawstwa (stosowanego, polonistycznego) – na „język” innej, „sąsiedniej” dziedziny wiedzy (dyscypliny naukowej) – tu: prawa i kryminologii. Z tych powodów można by niekiedy odnieść wrażenie, że sądowe opinie językoznawcze mogą w oczach lingwistów uchodzić za nieco pobieżne, mimo że skrupulatnie stosowane są odpowiednie metody badawcze. W opiniach pada bowiem odpowiedź na tezę dowodową; sądy nie muszą się interesować wszelkimi aspektami badań językoznawczych, a interesują je tylko rezultaty istotne procesowo. Z drugiej strony sądowe opinie językoznawcze – w oczach prawników czy kryminologów – są traktowane niekiedy jako „teoretyczno-abstrakcyjne Himalaje”, co w konsekwencji powoduje wzywianie biegłych językoznawców na rozprawy sądowe, podczas których „tłumaczą” swoje opinie (oczywiście dla lingwistów). Powstaje specyficzny konglomerat komunikacyjny, swoista, słabo jeszcze naukowo w Polsce rozpoznana sytuacja komunikacyjna. Wytwarza się zatem – jeśli jeszcze nie socjolekt, to przynajmniej jego załączek – sposób komunikowania się między przedstawicielami dwóch nauk: językoznawstwa (stosowanego) i prawa, kryminologii.

Bibliografia

Słowniki i korpusy (wraz ze stosowanymi skrótami)

DSS – Nagórko Alicja, Łaziński Marek, Burkhardt Hanna (2004), *Dystynktywny słownik synonimów*, Kraków.

ISJP – Bańko Mirosław, red. (2000), *Inny słownik języka polskiego*, t. 1–2, Warszawa.

MSS – Żmigrodzki Piotr (2006), *Mały słownik synonimów*, Warszawa.

NKJP – *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, www.nkjp.pl [dostęp: 24 stycznia 2020].

NSWB – Latusek Arkadiusz, Pilarski Przemysław (2009), *Nowy słownik wyrazów bliskoznacznych*, Kraków.

PSWB – Cienkowski Witold (1993), *Praktyczny słownik wyrazów bliskoznacznych*, Warszawa.

- PSWiZB – Latoń Dariusz, Latusek Arkadiusz, Tokarczyk Renata (2001), *Praktyczny słownik wyrazów i zwrotów bliskoznacznych*, Kraków.
- PSWP – Zgólkowa Halina (1994–2005), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 1–50, Poznań.
- SA – Bańko Mirosław, Zygmunt Agnieszka (2010), *Czułe słówka. Słownik afektonimów*, Warszawa.
- SEP – Dąbrowska Anna (1998), *Słownik eufemizmów polskich, czyli w rzeczy mocno, w sposobie łagodnie*, Warszawa.
- SJP – Bańko Mirosław, red. (2007), *Słownik języka polskiego*, Warszawa.
- SJP.pl – *Słownik języka polskiego*, słownik internetowy, sjp.pwn.pl [dostęp: 24 stycznia 2020].
- SJPDor. – Doroszewski Witold, red. (1958–1969), *Słownik języka polskiego*, t. 1–11, Warszawa.
- SJPSzym. – Szymczak Mieczysław, red. (1978–1981), *Słownik języka polskiego*, t. 1–3, Warszawa.
- SP – Bańko Mirosław (2002), *Słownik peryfraz, czyli wyrażen omownych*, Warszawa.
- SPPot. – Anusiewicz Janusz, Skawiński Jacek (2008), *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa–Wrocław.
- SPPot.Czesz. – Czeszewski Maciej (2006), *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa.
- SS – Dąbrówka Andrzej, Geller Ewa, Turczyn Ryszard (1993), *Słownik synonimów*, Warszawa.
- SSiA – Pawlus Marta, Gajewska Beata (1997), *Słownik synonimów i antonimów*, Bielsko-Biała.
- SSP – Kurzowa Zofia i in. (1998), *Słownik synonimów polskich*, Warszawa.
- SWB – Skorupka Stanisław, red. (1982), *Słownik wyrazów bliskoznacznych*, Warszawa.
- SWB PWN – Wiśniakowska Lidia, oprac. (2008), *Słownik wyrazów bliskoznacznych*, Warszawa.
- SWJP – Dunaj Bogusław, red. (1996), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- Synonimy.pl, www.synonimy.pl/ [dostęp: 24 stycznia 2020].
- USJP – Dubisz Stanisław, red. (2003), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1–6, Warszawa.
- WSJP – Żmigrodzki Piotr, red. (2007), *Wielki słownik języka polskiego*, Kraków, <http://www.wsjp.pl> [dostęp: 24 stycznia 2020].
- WSJPDun. – Dunaj Bogusław, red. (2007), *Współczesny słownik języka polskiego*, t. 1–2, Warszawa.
- WSPP – Markowski Andrzej, red. (2004), *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, Warszawa.

WSWB – Bańko Mirosław, red. (2005), *Wielki słownik wyrazów bliskoznacznych PWN*, Warszawa.

Literatura

- Bartmiński Jerzy (2006), *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin.
- Choduń Agnieszka (2007), *Słownictwo tekstów aktów prawnych w zasobie leksykalnym współczesnej polszczyzny*, Warszawa.
- Feluś Antoni (1979), *O potrzebie badania języka na użytek kryminalistyki*, „Problemy Kryminalistyki”, nr 142, s. 757–760.
- Feluś Antoni (2011), *Z zagadnień językoznawstwa kryminalistycznego*, Poznań.
- Gębka-Wolak Małgorzata (2017), *Językoznawstwo sądowe w Polsce. Obszary zainteresowania i zastosowanie*, „Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej”, nr 3, s. 9–29.
- Graliński Filip (2019), *Against the Arrow of Time. Theory and Practice of Mining Massive Corpora of Polish Historical Texts for Linguistic and Historical Research*, Poznań.
- Grice Paul H. (1977), *Logika i konwersacja*, przeł. Jadwiga Wajszczuk, „Przegląd Humanistyczny”, t. 6, s. 85–99.
- Grzegorzczkowska Renata (2001), *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa.
- Hołyst Brunon (2000), *Możliwości i granice kryminalistycznej ekspertyzy lingwistycznej*, w: tenże, *Kryminalistyka*, Warszawa, s. 724–736.
- Hołyst Brunon (2011), *Lingwistyka kryminalistyczna*, w: tenże, *Psychologia kryminalistyczna*, Warszawa, s. 1405–1411.
- Klemensiewicz Zenon (1956), *O różnych odmianach współczesnej polszczyzny*, w: *Pochodzenie polskiego języka literackiego*, red. Maria Renata Mayenowa, Wrocław, s. 178–241.
- Kredens Krzysztof (2005), *Korpusy językowe w językoznawstwie sądowym*, w: *Podstawy językoznawstwa korpusowego*, red. Barbara Lewandowska-Tomaszczyk, Łódź, s. 270–279.
- Kredens Krzysztof (2016), *Identyfikacja autorstwa anonimu: metodologia i aspekty praktyki sądowej w krajach anglosaskich*, „Kwartalnik SSP IUSTITIA”, nr 1, s. 1–9.
- Liberek Jarosław (2012), *O pojęciu opinii. Rozważania semantyczno-leksykograficzne i ich przydatność w postępowaniu sądowym*, w: *Wartości i wartościowanie w badaniach nad językiem*, red. Małgorzata Karwatowska, Adam Siwiec, Chełm, s. 97–104.
- Malinowski Andrzej (2006), *Polski język prawny. Wybrane zagadnienia*, Warszawa.
- Miodunka Władysław (1989), *Podstawy leksykologii i leksykografii*, Warszawa.

- Pęzik Piotr (2020), *Budowa i zastosowania korpusu monitorującego MoncoPL*, „Forum Lingwistyczne”, nr 7, s. 133–150.
- Piwowar Jolanta (2017), *Naruszenie dóbr osobistych w aspekcie lingwistycznym*, „Probacja”, t. 4, s. 5–23, <https://tinyurl.com/mv2ndrkf> [dostęp: 14 kwietnia 2021].
- Polański Kazimierz, red. (1995), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Wrocław.
- Przepiórkowski Adam i in., red. (2012), *Narodowy korpus języka polskiego*, Warszawa.
- Stawecki Tomasz, Winczorek Piotr (2003), *Wstęp do prawoznawstwa*, wyd. 4 popr. i uzup., Warszawa.
- Stawnicka Jadwiga (2015), *Językoznawstwo w służbie wymiaru sprawiedliwości*, „Kwartalnik Policyjny”, nr 2, s. 40–42.
- Szczyszek Michał (2019), *Prawnie istotne aspekty interpretacji językoznawczej na przykładzie czasownika kontynuować i jego pochodnych – semantyka, użycie, normalizacja*, w: *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, red. Monika Zaśko-Zielińska, Krzysztof Kredens, Wrocław, s. 384–421.
- Urbańczyk Stanisław, red. (1984), *Gramatyka współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- Wierzbicka Anna (1971), *Kategoria semantyczna „ramy” modalnej*, w: *Sesja Naukowa Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich*, red. Stanisław Urbańczyk, Wrocław, s. 179–183.
- Wierzbicka Anna (2007), *Słowa klucze. Różne języki – różne kultury*, Warszawa.
- Wronkowska Sławomira, Zieliński Maciej (2004), *Komentarz do zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r.*, Warszawa.
- Zaśko-Zielińska Monika, Kredens Krzysztof, red. (2019), *Lingwistyka kryminalistyczna. Teoria i praktyka*, Wrocław.
- Zieliński Maciej (1972), *Interpretacja jako proces dekodowania tekstu prawnego*, Poznań.
- Zieliński Maciej (2008), *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, wyd. 4 uzup., Warszawa.
- Żmigrodzki Piotr i in., red. (2018), *Wielki słownik języka polskiego PAN. Geneza, koncepcja, zasady opracowania*, Kraków.

Michał Szczyszek

**The Legally-important Aspects of Linguistic Interpretation. Example 2:
Semantic Scope of the Word *zbożeniec* (pervert) (and is it a Homosexual?)**

In the article, I discuss the legal aspects of language: using linguistic analyses for the benefit of the courts. I discuss linguists' court communication situation and the expecta-

tions towards them. The starting point is one exemplary court case in which an expert linguist was appointed to issue an opinion on the evidence. The conclusions fall into two categories: linguistics and forensic science. Linguistic conclusions, developed in accordance with traditional methods of lexicographic analysis and lexicological and semantic analysis, are not necessarily (because they would not have to be) innovative for linguists. It was more important to show the situation of a linguist in court, the structure of judicial opinion and the procedures for building the linguistic response to a process inquiry as seen from the forensic perspective.

KEYWORDS: legal aspects of language and linguistics; semantics in the context of law; forensic linguistics.

dr hab. Michał Szczyszek, prof. UAM [ORCID: 0000-0002-0253-7296] – Zakład Frazeologii i Kultury Języka Polskiego, Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; biegły sądowy z zakresu językoznawstwa polonistycznego; zainteresowania naukowe: interpersonalna komunikacja językowa, wariant mówiony języka polskiego oraz werbalne i niewerbalne aspekty komunikacji międzyludzkiej, a także lingwistyka komputerowa oraz lingwistyka sądowa (kryminalistyczna).